

Nr 247.

Ankom till riksdagens kansli den 16 december 1941 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med genomförandet av ny organisation för värnpliktigas inskrivning och redovisning sammanhängande frågor.

(1:a avd.) .

I proposition nr 340 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 14 november 1941, föreslagit riksdagen att

ej mindre bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder med avseende å övergången till det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, som i anslutning till vad av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll anförts må finnas erforderliga,

än även å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa

dels under fjärde huvudtiteln till Central hålkortsanläggning ett reservationsanslag av 81,500 kronor;

dels såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond till Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid armén ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor;

dels såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond till Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid marinen ett reservationsanslag av 27,500 kronor;

dels ock såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond till Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid flygvapnet ett reservationsanslag av 223,000 kronor.

I proposition 1940: 63 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för införande snarast möjligt av maskinella anordningar för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden. Riksdagen (skrivelse nr 128) biföll Kungl. Maj:ts hemställan.

I proposition 1941: 39 underställde Kungl. Maj:t riksdagens prövning ett nytt förslag i ämnet, vilket innebar en i förhållande till det tidigare skisserade förslaget på väsentliga punkter avvikande metod för de värnpliktigas rullföring och redovisning.

Genom beslut den 21 februari 1941 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild nämnd — försvarsväsendets rullföringsnämnd — med uppdrag att handhava ledningen av arbetet med genomförande av det i propositionen 1941:39 föreslagna nya systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning.

I skrivelse den 19 juni 1941 angav rullföringsnämnden de riktlinjer, efter vilka inskrivningsväsendet och värnpliktsregistreringen enligt nämndens mening lämpligen borde ordnas.

De av nämnden förordade grunderna för inskrivningsväsendets och värnpliktsredovisningens organisation kunna sammanfattningsvis angivas sålunda:

Inskrivningsväsendet ordnas gemensamt för samtliga värnpliktiga. Inskrivningen av sjömanshusinskrivna värnpliktiga sker sålunda efter samma grunder som inskrivningen av övriga värnpliktiga, dock utan fordran på personlig inställelse. Den territoriella enheten i inskrivningsarbetet, icke blott såsom nu beträffande förberedande och avslutande åtgärder utan även i fråga om genomförandet, utgöres av inskrivningsområdet under chefskap av en aktiv regementsofficer — inskrivningschefen.

För varje inskrivningsområde skall finnas en inskrivningsnämnd med inskrivningschefen som ordförande. Nämnden bör biträdas av två läkare samt ett av inskrivningschefens expedition — inskrivningsexpeditionen — organiserat sekretariat. För hela riket skall finnas en gemensam besvärsinstans för inskrivningsärenden.

Värnpliktsregistreringen ordnas liksom inskrivningsväsendet gemensamt för samtliga värnpliktiga. Registreringen av marinens sjömanshusinskrivna värnpliktiga sker sålunda efter samma grunder som registreringen av övriga värnpliktiga, varvid dock sjömanshusen medverka med i huvudsak samma åligganden som för närvarande. Indelningen i beväring och landstorm förutsettes upphävd, varför den särskilda registreringen av landstormsmännen utgår.

Vid truppförband och motsvarande enheter registreras de värnpliktiga, som dit fördelats för utbildning och för mobilisering. Vid inskrivningsexpeditionerna registreras alla värnpliktiga, som äro kyrkobokförda inom vederbörligt inskrivningsområde. Vissa värnpliktiga, som icke kunna tagas i anspråk för utbildning och mobilisering, såsom tillfälligt odugliga till krigstjänst, samvetsömma, de som ha uppskov vid mobilisering samt de som tillhöra äldre vid mobilisering övertaliga årsklasser, registreras endast vid inskrivningsexpeditionen.

Riktlinjerna för registreringsmyndigheternas organisation hava av rullföringsnämnden sammanfattats sålunda:

De lokala registreringsmyndigheterna anslutas dels till inskrivningsområdena och dels till truppförbanden. Verksamheten vid inskrivningsområdena omfattar inskrivningsväsendet och den territoriella värnpliktsregistreringen, vid truppförbanden endast truppförbandsregistreringen.

Befattningen med inskrivningsväsendet frigöres från infanteriregementschefen och uppdrages åt en särskild chef — inskrivningschef — som bör vara

regementsofficer på aktiv stat. Inskrivningschefen utövar ledningen även över den territoriella värnpliktsregistreringen.

Inskrivningsområdenas expeditioner tänkas förlagda till infanteriregementena. Med hänsyn till sambandet mellan inskrivningsväsendet och den territoriella värnpliktsregistreringen, å ena, samt truppförbandsregistreringen, å andra sidan, bör ett infanteriregementes mobiliseringsavdelning samordnas med inskrivningsområdets expedition. Inskrivningschefen bör föra befäl över såväl inskrivningsexpeditionen som mobiliseringsavdelningen.

Den beträffande inskrivningsväsendet föreslagna, för alla försvarsgrenarna gemensamma centrala myndigheten bör leda och kontrollera även värnpliktsregistreringen. Den centrala myndigheten avses skola fördes med en s. k. hålkortsanläggning.

Den omläggning av inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen, som rullföringsnämnden sålunda föreslagit, har departementschefen vid anmälan av propositionen nr 318 till innevarande års riksdags höstsession med förslag till ny värnpliktslag i princip förordat. I anslutning därtill framhöll departementschefen emellertid, att de personalfrågor, som sammanhängde med det nya systemet, för det dåvarande vore föremål för utredning inom rullföringsnämnden och att, sedan förslag i ärendet inkommit, dessa frågor snarast borde upptagas till övervägande.

Det nu anförda ger vid handen, att—innan det av riksdagen fattade principbeslutet om ändrad ordning för de värnpliktigas rullföring och redovisning kan genomföras — ståndpunkt måste tagas till vissa frågor av organisatorisk natur och till vissa anslagsfrågor, som vid ärendets riksdagsbehandling lämnats öppna. I samband därmed bör, framhåller departementschefen, avgörande träffas rörande de personalfrågor m. m., som sammanhänga med det i propositionen 1941:318 framlagda förslaget till ändringar i inskrivningsväsendet. I det följande har departementschefen upptagit till behandling de av dessa spörsmål, som synas böra nu underställas riksdagen, nämligen frågan om

anslag till central hålkortsanläggning,
personalorganisationen för inskrivnings- och redovisningsmyndigheterna
samt
lokalbehovet för dessa myndigheter.

1:o) Central hålkortsanläggning.

I skrivelse den 19 augusti 1941 framlade *rullföringsnämnden* förslag om anskaffande av erforderliga maskinella hjälpmedel för den för inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen ifrågasatta centrala ledningen. Under framhållande att rullföringsnämnden ansett sig böra vid lösningen av det nämnden givna uppdraget räkna med att försvarsväsendet bereddes tillgång till en hålkortsanläggning samt att nämnden under denna förutsättning utarbetade det blivande rullförings- och redovisningssystemet — hemställde nämnden i berörda skrivelse *dels* att rullföringsnämnden måtte bemyndigas ombesörja förhyrning och anskaffning av erforderlig materiel för ordnandet vid försvarsväsendet av en hålkortsanläggning ävensom att i enlighet med

lämnade uppgifter angående lokaler m. m. vidtaga för ändamålet i övrigt nödiga åtgärder, dels ock att följande belopp måtte ställas till rullföringsnämndens förfogande, nämligen 66,000 kronor för bestridandet av engångskostnader för hålkortsanläggningens ordnande samt 15,500 kronor för bestridandet av å budgetåret 1941/42 belöpande kostnader för materiel.

Efter att hava närmare redogjort för innehållet i nämndens skrivelse har *departementschefen* för egen del i ärendet anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att den utredning rörande anskaffning av en central hålkortsanläggning, som jag vid anmälan av propositionen 1941:39 förordade, givit vid handen nödvändigheten av att jämväl denna anläggning kommer till stånd i samband med genomförandet vid årsskiftet 1941—1942 av den nya organisationen för de värnpliktigas rullföring och redovisning. Kungl. Maj:t har därför medgivit, att vissa kostnader för anläggningens ordnande och drift under budgetåret 1941/42, tillhopa 81,500 kronor, finge bestridas från vederbörligt förskottsanslag. För täckning av de sålunda förskottsvis bestridda utgifterna torde särskilda anslagsmedel nu böra anvisas å riksstaten.

Frågan om beredande av lokaler för den nya hålkortsanläggningen kan, såsom rullföringsnämnden framhållit, för närvarande icke definitivt lösas. Tills vidare föreligger emellertid möjlighet att provisoriskt inrymma anläggningen inom militärstabsbyggnaden i vissa av krigsarkivet tidigare disponerade utrymmen. Jag finner mig i avbidan på vidare utredning av frågan böra förorda, att denna ordning tills vidare må äga bestånd.

2:o) Personalorganisation.

I en i oktober 1941 dagtecknad skrivelse har *rullföringsnämnden* till behandling upptagit de personalfrågor, som sammanhånga med genomförandet av det nya inskrivnings- och redovisningssystemet.

Rullföringsnämnden har till en början angivit följande grundläggande synpunkter på organisationens utformning:

För inskrivningsväsendet och den territoriella värnpliktsregistreringen bör inom varje inskrivningsområde finnas en inskrivningschef och en inskrivningsexpedition. Inom inskrivningsexpeditionen bör jämväl registrering rörande utbildning, tjänstgöring och krigsanvändning äga rum för personal, som icke är registrerad vid förband eller hos central myndighet. Registrering i vad avser utbildning, tjänstgöring och krigsanvändning av den personal, som är fördelad till de särskilda förbanden, bör vid varje förband omhänderhavas av en mobiliseringsavdelning under ledning av en mobiliseringschef. Inom mobiliseringsavdelningen bör denna registrering i fråga om utbildning och tjänstgöring ombesörjas av en personaldetalj samt beträffande krigsanvändning av en mobiliseringsdetalj. Vid infanteriregementena bör inskrivningschefen jämväl vara mobiliseringschef.

För ledning och övervakning av inskrivningsväsendet samt av registreringsverksamheten vid inskrivningsexpeditioner och förband bör finnas en central myndighet — centrala värnpliktsbyrån — vilken förutsatts i flertalet avseenden vara underställd chefen för armén. Till byrån bör ansluta den centrala hålkortsanläggningen med tillhörande hålkortsregister över all värnpliktig

och annan till försvarsväsendet knuten personal. Byrån bör även ombesörja registrering av den personal, som ingår i vissa högre staber m. fl. i vad avser utbildning, tjänstgöring och krigsanvändning.

Beträffande rullföringsnämndens beräkningar rörande personalbehovet må följande framhållas.

Rullföringsnämnden föreslår, att befattningar såsom inskrivningschef uppföras på åktiv stat med överstelöjtnants avlöningsförmåner. Övergångsvis förutsättes att även pensionerad personal skall kunna komma i fråga.

Rullföringsnämnden framhåller som sin åsikt, att det icke synes erforderligt att för den nya organisationens genomförande nu vidtagna ändringar i gällande stater i vad avser den aktiva personalen. Därmed synes kunna anstå till i samband med genomförandet av en ny försvarsordning, i vilket sammanhang samtliga förbands personalstater synas komma att bliva föremål för översyn.

Beträffande den pensionerade personalen har nämnden framhållit, att enligt nuvarande ordning 110 officerare och 147 underofficerare helt tagas i anspråk för inskrivningsväsendet och mobiliseringsarbetet, däribland en expeditionsofficer vid Svea livgarde, en inskrivningsofficer vid militärbefälet på Gotland samt 21 mobiliseringsofficerare och 21 expeditionsunderofficerare, knutna till truppförbanden. Vidare har nämnden framhållit, att även viss annan personal delvis tages i anspråk för den verksamhet, som kommer att övertagas av den nya organisationen. Sålunda har beräknats, att 75 procent av det arbete, som åvilar 157 landstomsområdesbefälhavare, kommer att övertagas, liksom även i betydande utsträckning det arbete, som nu åvilar expeditionsunderofficerarna vid avdelning I i infanteriregimentsstaberna och vid militärområdesstaberna.

En sammanställning i syfte att få fram en direkt jämförelse mellan den nuvarande organisationen och den blivande ger enligt nämnden vid handen, att antalet pensionerade officerare kommer att minska med 57 (52 procent) och antalet pensionerade underofficerare med 29 (20 procent) samt att 157 landstomsområdesbefälhavare komma att utgå ur redovisningsorganisationen. Nämnden har uppgett följande jämförande kostnadstablå:

	Nu	Föreslås	Minskning	Ökning	Kostnader, kronor	
					Nu	Föreslås
Pensionerade officerare	110	53	57	—	349 380	168 960
» underofficerare	147	118	29	—	315 000	251 340
Landstomsområdesbefälhavare	157	—	157	—	97 335	—
Skrivbiträden	—	95	—	95	—	254 500
				Summa kronor	761 715	674 800
			Summa minskning			86 915

Rullföringsnämnden föreslår följande arvoden för den pensionerade personalen, nämligen 3,600 kronor för den pensionerade officeren vid inskrivningsexpeditionen inom Stockholms inskrivningsområde, 3,180 kronor för

övriga pensionerade officerare samt 2,130 kronor för samtliga pensionerade underofficerare. Avlöningen för de kvinnliga skrivbiträdena har beräknats till 2,700 kronor.

I fråga om den centrala värnpliktsbyrån beräknar rullföringsnämnden personalbehovet till — förutom byråns chef — sex kompaniofficerare på aktiv stat (därav fyra från armén, en från marinen och en från flygvapnet), fem pensionerade officerare (därav två från armén, en från marinen, en från flygvapnet och en från armén, marinen eller flygvapnet), en förste aktuarie i lönegrad A 26, avsedd såsom föreståndare för hålkortsanläggningen, en inspektör i lönegrad A 22, avsedd för biträde med handläggning av ärenden av registreringsteknisk natur, för kontroll vid truppförbanden m. m., en aktuarie i lönegrad A 21 såsom biträde åt föreståndaren ävensom 11 kvinnliga biträden (avlöning 2,700 kronor).

Byråns chef bör enligt nämndens förslag vara överste på aktiv stat, förordnas av Kungl. Maj:t och åtnjuta arvode motsvarande lönen i lönegrad Oa 6.

Departementschefen, som även redogjort för myndigheternas över rullföringsnämndens förberörda förslag avgivna utlåtanden, har för egen del i ärendet anfört följande.

Det av rullföringsnämnden nu framlagda förslaget till lösning av de personalfrågor, som uppstå i samband med övergången till det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, överensstämmer med de riktlinjer, som nämnden i anslutning till sitt förslag till ny värnpliktslag uppdragit för registreringsmyndigheternas organisation och som av mig i princip biträtts vid anmälan av propositionen nr 318 till innevarande års riksdag med förslag till värnpliktslag. Vad angår inskrivningsväsendets lokalmyndighet, utgick sålunda nämnden vid utformandet av sitt organisationsförslag från att inskrivningsväsendet inom ett inskrivningsområde skulle frigöras från infanteriregementschefen och underställas särskild målsman — inskrivningschefen — till vilken Kungl. Maj:t skulle förordna regementsofficer. Nämnden förutsatte emellertid, att inskrivningschefens i avseende å inskrivningsväsendet självständiga ställning icke borde hindra, att han i andra avseenden kunde anslutas till vederbörligt infanteriregemente och tilläggas annan med regementet samhörig verksamhet. Vad åter angår truppförbandsregistreringen, räknade nämnden med att denna borde förläggas till mobiliseringsavdelningen vid varje truppförband och i regel underställas officer på aktiv stat — mobiliseringschefen. I samband med det nya systemets införande kunde enligt nämndens mening det äldre rullföringssystemet efter hand helt avskaffas.

I det förslag till värnpliktslag, som i nämnda proposition förelagts riksdagen för godkännande, är denna organisation icke på annat sätt bunden än att i 11 § intagits bestämmelse om att Konungen till inskrivningschef förordnar en regementsofficer. Vid propositionens framläggande förbehöll jag mig att senare få återkomma till de personalfrågor, som sammanhånga med övergången till det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning.

Det av nämnden i sistnämnda hänseende nu framlagda förslaget innebär, att vid varje infanteriregemente skall inrättas en ny överstelöjtnantsbeställning på stat, vars innehavare skall omhändervä såväl de å inskrivningschefen som de å mobiliseringschefen ankommande göromålen. Övergångsvis har nämnden förutsatt, att även pensionerad personal skall kunna komma i fråga vid för-

ordnande av inskrivningschef. Beträffande specialtruppförbanden har nämnden utgått från att ledningen av mobiliseringsavdelningen skall åvila den av truppförbandets officerare på aktiv stat, som nu utövar den omedelbara ledningen av mobiliseringsförberedelserna. Personalen i övrigt skall enligt nämndens förslag utgöras av — förutom kvinnlig biträdespersonal — såvitt avser inskrivningsväsendet pensionerad personal och såvitt avser truppförbandsregistreringen dels viss inom förbandens nuvarande mobiliseringsavdelningar helt eller delvis anlitad personal på aktiv stat dels ock pensionerad personal.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava vissa av de i ärendet hörda myndigheterna framställt erinringar mot rullföringsnämndens förslag i vad det avser sammanförande i en person av sysslorna som inskrivningschef och mobiliseringschef vid infanteriregementena. I anslutning därtill hava förslag framförts syftande till att helt frigöra inskrivningschefen från det inom infanteriregementets verksamhetsområde fallande mobiliserings- och registreringsarbetet. Än vidare hava från en del myndigheters sida ifrågasatts vissa ändringar i fråga om den för truppförbandens mobiliseringsavdelningar i övrigt beräknade personalen.

För egen del vill jag framhålla, att det givetvis möter betydande svårigheter att vid den genomgripande omläggning av inskrivnings- och redovisningsorganisationen, varom här är fråga, i förväg fastställa den i alla hänseenden lämpligaste personalorganisationen. Att redan nu binda sig vid den definitiva lösning av denna fråga, som ett godtagande av rullföringsnämndens förslag om inrättande av visst antal nya överstelöjtnantsbeställningar skulle utgöra, kan jag icke finna tillrädligt. Det synes lämpligt att i avbidan på närmare överväganden inrikta sig på en provisorisk lösning av de föreliggande organisationsfrågorna, vilken framdeles utan alltför stora svårigheter kan underkastas de jämkningar, som kunna finnas behövlige. Även andra skäl tala för lämpligheten av att iakttaga viss försiktighet. Sålunda är frågan om storleken av försvarsväsendets personalkadror föremål för övervägande i samband med nu pågående utredning rörande försvarsväsendets fortsatta utbyggande och organisation; det synes ur många synpunkter lämpligt, att den föreliggande frågan bedömes i detta vidare sammanhang. Även bör erinras om de under nu rådande försvarsberedskap föreliggande särskilda svårigheterna att bland tillgänglig personal utvälja och disponera de för ifrågasvarande uppgifter lämpligaste befattningshavarna.

Även om jag sålunda av dessa skäl anser mig böra förorda en i vissa hänseenden interimistisk lösning av de föreliggande personalfrågorna, framstår det å andra sidan såsom ett önskemål, att organisationen erhåller mer definitiv karaktär i den mån så utan åsidosättande av de nu anförda synpunkterna låter sig göra. Jag utgår sålunda från att det kan vara möjligt att redan nu taga ställning till frågan om inrättande av vissa för de olika inskrivningsexpeditionerna och mobiliseringsavdelningarna avsedda arvodesbefattningar.

Jag övergår härefter till detaljerna i rullföringsnämndens förslag.

Vad först angår frågan om *inskrivningschefens* ställning och tillsättande, har rullföringsnämnden som nämnts förutsatt, att i dennes åligganden skulle ingå jämväl att utöva ledningen av regementets mobiliseringsverksamhet. Därigenom skulle åstadkommas samverkan mellan inskrivningsväsendet och den till infanteriregementet knutna mobiliserings- och redovisningsverksamheten, något som ur många synpunkter ansetts önskvärdt.

För egen del vill jag framhålla, att de värnpliktigas inskrivning och deras fördelning mellan olika vapenslag å ena sidan, deras redovisning vid truppförbanden och användning för mobiliseringsändamål å den andra äro olika

sidor av en och samma verksamhet, vars huvudsyfte är att bereda säkerhet så långt sig göra låter för att varje värnpliktig uttages för den utbildning, han bäst lämpar sig för, och tages i anspråk på den plats, där han på bästa sätt kan tjäna vårt försvar. En anordning, som förutsätter att inskrivningschefen jämväl skall förestå vederbörande infanteriregementes mobiliseringsavdelning, torde vara ägnad att med avseende å tilldelning av värnpliktiga leda till en anpassning till truppförbandens praktiska behov. Även övriga truppförband torde få fördel av en sådan anordning. De av rullföringsnämnden verkställda beräkningarna rörande arbetsbelastningen för å ena sidan inskrivningschefen och å andra sidan chefen för mobiliseringsavdelningen tyda dessutom på att ett förenande av befattningarna i en person låter sig göra. Av dessa skäl synes anledning föreligga att vid den i viss mån interimistiska lösning av personalfrågorna, jag enligt det föregående anser mig böra förorda, försöksvis pröva lämpligheten av den nu angivna anordningen. Det av rullföringsnämnden framförda förslaget om skyldighet för inskrivningschefen att efter mobilisering tjänstgöra som depåchef torde icke behöva i detta sammanhang upptagas till övervägande.

Från dessa synpunkter synes det ligga närmast till hands, att under år 1942 som inskrivningschef tills vidare förordnas lämplig regementsofficer på stat vid vederbörligt infanteriregemente eller eventuellt ur annat förband — dock icke regementsofficer, vars krigsplacering är bestämd av högre myndighet än regementchef — med åläggande för den sålunda förordnade att tillika vara chef för regementets mobiliseringsavdelning. Under nu rådande förhållanden torde det i vissa fall uppstå svårigheter att disponera personal på aktiv stat för detta ändamål, även om det får förutsättas, att i de fall, då så prövas erforderligt, ersättningspersonal ställes till förfogande inom ramen för det nu tillämpade krigsavlönningssystemet. Möjlighet synes därför böra förefinnas att såsom inskrivningschef med skyldighet att jämväl handhava regementets mobiliseringsverksamhet förordna befattningshavare i reserven, vilken befines för befattningen lämplig.

Vid bifall till vad av mig nu föreslagits blir det icke behövt att nu fatta ståndpunkt till frågan om inrättande av nya regementsofficersbeställningar. Emellertid blir det nödvändigt att i de fall då den såsom inskrivningschef förordnade icke tillhör vederbörligt infanteriregementes aktiva personalstat bestrida löneförmånerna till den förordnade i särskild ordning. Möjlighet synes föreligga att tills vidare ordna denna angelägenhet med tillämpning av krigsavlönningssystemet. Officer på aktiv stat vid vederbörande regemente, som förordnas till inskrivningschef, torde böra under förordnandet bibehållas vid sina vanliga löneförmåner.

I fråga om *den personal i övrigt på aktiv stat*, som erfordras vid genomförande av det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, förutsätter jag i likhet med rullföringsnämnden, att några ändringar med avseende å truppförbandens personalstater tills vidare icke äro av nöden. Systemets inverkan på förbandens personalbehov torde emellertid böra beaktas i samband med den pågående försvarsutredningen.

Vad åter angår den för den nya organisationen erforderliga *pensionerade personalen*, får jag till en början erinra om att jag vid anmälan av propositionen nr 155 till innevarande års riksdag föreslog Kungl. Maj:t att i avbidan på utredning rörande personalbehovet för den nya redovisningsorganisationen utverka riksdagens bemyndigande att för budgetåret 1941/42 besluta om anställandet av den personal, som erfordrades för handhavandet av det nya redovisningssystemet, ävensom att låta kostnaderna för personalen i fråga utgå från vederbörliga anslagsposter under respektive avlöningsstater. Jag framhöll, att den personal, som därvid kunde komma i fråga, i huvudsak utgjordes

av pensionerade officerare och underofficerare i arvodesbefattningar samt av kvinnlig biträdespersonal. I anslutning härtill framhöll jag, att de för närvarande utgående avlöningskostnaderna för rullförings- och landstormsområdesorganisationerna syntes kunna i och med genomförandet av det nya redovisningssystemet successivt nedbringas för att eventuellt framdeles helt försvinna. Då möjligheterna härutinnan för nästa budgetår ännu icke kunde överblickas, ansåg jag mig böra föreslå, att de ifrågavarande kostnaderna skulle beräknas enligt nuvarande grunder, därvid jag dock förutsatte, att de inskränkningar som kunde göras i förevarande hänseende snarast möjligt bringades till genomförande.

På grundval av den av rullföringsnämnden förebragta utredningen föreligger nu möjlighet att överblicka behovet av personal av denna art. Mot de av nämnden i detta hänseende verkställda beräkningarna, vilka grunda sig på en systematisk undersökning rörande arbetsbördan under olika tider av året, synes icke kunna framställas någon väsentligare erinran. Jag vill emellertid framhålla, att nämnden för sin del synes betrakta det av nämnden angivna personalbehovet som ett minimum, vilket vid organisationens genomförande kan behöva underkastas vissa justeringar.

En del av de för den nya organisationen erforderliga arvodesbefattningarna — mobiliseringsofficerare och vissa expeditionsunderofficerare — hava vid upprättandet av gällande personalförteckningar avsetts för sysslor av den art, varom nu är fråga. Utöver dessa befattningar föreslår emellertid rullföringsnämnden, att vissa nya arvodesbefattningar inrättas, vilka enligt nämndens mening böra tillsättas redan hösten 1941. Intet torde vara att erinra mot detta förslag. Mot de av rullföringsnämnden föreslagna arvodesbeloppen för den nytillkommande arvodespersonalen synes ej heller något vara att erinra. De av arméförvaltningen berörda frågorna om rätt till semester för sådan personal och om avlöning under tjänstledighet torde få framdeles upptagas till närmare omprövning.

I detta sammanhang bör erinras, att den nuvarande inom rullföringsväsendet verksamma arvodespersonalen icke längre erfordras för hittills avsedda uppgifter, sedan den nya organisationen genomförts. Rullföringsnämnden föreslår, att denna personal i viss utsträckning överföres till de nytillkommande arvodesbefattningarna och att de befattningshavare, som icke överflyttas å de nya tjänsterna, tills vidare intill den 1 oktober 1942 kvarstå i sina nu innehavda befattningar och därvid tagas i anspråk antingen för underlättande av övergången till det nya redovisningssystemet eller ock i annan lämplig verksamhet inom försvarsväsendet. Såsom jag redan i den förutnämnda propositionen nr 318 med förslag till ny värnpliktslag yttrat, kunna säkerligen svårigheterna under den vid varje omorganisation ömtåliga övergångsperioden i förevarande fall avsevärt begränsas genom utnyttjande av den nuvarande personalen inom rullförings- och redovisningsväsendet. Mot den av nämnden föreslagna anordningen har jag med hänsyn härtill intet att erinra. Härigenom vinnes även rådrum för en undersökning i vad mån ifrågavarande personal kan behöva tagas i anspråk för andra uppgifter inom försvarsväsendet, vilken fråga torde komma under bedömning vid planläggningen av försvarsväsendets organisation under de närmaste åren. Jag förutsätter emellertid, att ifrågavarande personal i största möjliga utsträckning tages i anspråk vid besättandet av de nytillkommande arvodestjänsterna, för vilka dessa befattningshavare genom sin erfarenhet äro särskilt lämpade. Vad nu anförts bör äga tillämpning jämväl beträffande ovan avsedda mobiliseringsofficerare och expeditionssunderofficerare, vilka icke förordnas å de nya arvodestjänsterna.

Såsom jag tidigare framhållit, har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att för innevarande budgetår besluta om anställandet av den per-

sonal, som erfordras för handhavandet av det nya redovisningssystemet, ävensom att låta kostnaderna för personalen i fråga utgå från vederbörliga anslagsposter under avlöningsstaten. Jag utgår från att detta bemyndigande får anses gälla jämväl den personal, som erfordras i den nya inskrivningsorganisationen, och förutsätter, att Kungl. Maj:t skall, utan hinder av för budgetåret 1941/42 fastställda personalförteckningar för pensionerad personal, äga medgiva tillsättandet av i det föregående angivna, för det nya systemet erforderliga dylika befattningar.

I samband med övergången till det nya systemet torde fråga uppkomma om beredande av vissa särskilda ersättningar till innehavare av arvodesbefattningar, som tagas i anspråk för nya uppgifter. Jag syftar härvid å flyttningersättning i de fall, då vederbörande tillträder arvodesbefattning å annan ort än den till vilken hans nuvarande verksamhet är förlagd, ävensom rese- och traktamentsersättning i de fall, då vederbörande tages i anspråk utom sin normala tjänstgöringsort. Därest riksdagen icke framställer erinran däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva utbetalande av dylika ersättningar från för ändamålet avsedda anslag.

Jag har intet att erinra mot att *kvinnliga biträden* anställas i den utsträckning nämnden förordat. Dessa biträden synas böra tillsvidare hänföras till lönegraden MEx 2. Kostnaderna för avlöning åt denna personal torde under budgetåret 1941/42 böra bestridas från vederbörliga under avlöningsanslagen upptagna delposter till avlöningar till icke-ordinarie tjänstemän.

I anslagshänseende torde de nu berörda frågorna böra för budgetåret 1942/43 fastare regleras än som under innevarande budgetår är möjligt. Här till torde jag få återkomma i samband med medelsäskandena för nästa budgetår.

Enligt det förutnämnda för riksdagen framlagda förslaget till ny värnpliktslag skall ledningen och övervakningen av inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen utövas av den myndighet Konungen bestämmer. Rullföringsnämnden har nu föreslagit, att dessa uppgifter skola uppdragas åt en under chefen för armén ställd *central värnpliktsbyrå*. Till denna byrå, vars arbetsuppgifter närmare framgå av den i det föregående lämnade redogörelsen, skall bland annat knytas den centrala hålkortsanläggning, som i det föregående omnämnts.

Då det synes vara till fördel för verksamheten i det hela, att de uppgifter i fråga om värnpliktsredovisning m. m., som nu centralt handläggas av skilda myndigheter, i den mån så är möjligt och lämpligt sammanföras till handläggning av en central myndighet med uppgift jämväl att leda och övervaka den nya inskrivnings- och redovisningsorganisationen, finner jag mig i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna böra i princip biträda nämndens ifrågasvarande förslag. Genomförandet av den nya organisationen torde i hög grad underlättas, därest ett organ av denna art kommer till stånd. I avbidan på resultatet av de nu pågående övervägandena rörande försvarsväsendets organisation under de närmaste åren torde det emellertid vara befogat att provisoriskt reglera byråns organisation och ställning inom försvarsväsendet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela provisoriska föreskrifter i ämnet, varvid det av rullföringsnämnden framlagda förslaget synes kunna tjäna till ledning.

Att byrån tills vidare ställes under överinseende av chefen för armén finner jag naturligt med hänsyn därtill, att under denne sorterar det övervägande antalet av de lokala myndigheter, med vilkas verksamhet byrån kommer att taga befattning. Vid utformandet av de provisoriska bestämmelser rörande värnpliktsbyrån, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela, bör

emellertid eftersträvas att överbrygga de svårigheter i fråga om de övriga försvarsgrenschefernas ävensom överbefälhavarens befogenheter, som kunna uppstå genom byråns inordnande under chefen för armén.

Såsom föreståndare för byrån torde Kungl. Maj:t böra äga tills vidare förordna en regementsofficer; erforderliga avlöningsmedel torde i varje fall under innevarande budgetår kunna beredas inom ramen för krigsavlöningsreglementets bestämmelser. I övrigt torde byråns personalbehov kunna i huvudsak tillgodoses genom kommandering av aktiv personal eller överflyttning av arvodestjänster. Den för byråns verksamhet erforderliga civila personalen torde böra anställas med anlitande av den på arméns avlöningsstat uppförda anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Jag förutsätter, att dessa befattningshavare under budgetåret 1941/42 anställas såsom extra tjänstemän i högst de av lönenämnderna angivna lönegraderna och endast i den mån behov av personalen prövas oundgängligen erforderligt.

Till frågan om erforderliga anslagsmedel för byråns verksamhet under budgetåret 1942/43 torde jag framdeles få återkomma.

I förevarande sammanhang torde jag få anmäla, att Kungl. Maj:t genom beslut den 8 augusti 1941 på framställning av försvarsväsendets rullföringsnämnd medgivit, att nämnden finge för utförande av uppläggningsarbetet med det planerade nya systemet för värnpliktsredovisningen vid truppförbanden ävensom för utbildning till arbetet i fråga låta anställa högst 150 kvinnliga biträden. Samtidigt föreskrevs, att kostnaderna för avlöningsförmåner till denna personal enligt vissa av nämnden föreslagna grunder, högst 136,000 kronor, skulle få bestridas från det å förskottsstaten upptagna förskottsanslaget till övriga utgifter (Gb). Frågan om täckning för de utgifter, som på grund av detta beslut komma att belasta nämnda förskottsanslag, torde böra föreläggas riksdagen senare i samband med förslag om täckning av vissa andra från förskottsstaten bestridda utgifter.

I samband med de ändringar i personalförteckningarna för pensionerad personal, som för innevarande budgetår kunna böra vidtagas vid bifall till vad av mig nu anförts, synas böra beaktas jämväl en av annan anledning uppkommen fråga om ändring i den för armén gällande personalförteckningen för pensionerad personal. I nämnda förteckning har upptagits en befattning som tygofficer vid Östgöta luftvärnsregemente, avsedd för regementets till Stockholm detacherade division. Sedan det från och med den 1 oktober 1941 nyuppsatta Stockholms luftvärnsregemente övertagit den materieluppbörd m. m., som tidigare påvilat nämnda detachement, synes i överensstämmelse med en av inspektören för artilleriet gjord, av arméförvaltningens civila departement tillstyrkt framställning ifrågavarande tygofficers befattning böra överflyttas till Stockholms luftvärnsregemente. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, i sinom tid föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga härav betingad ändring i nämnda personalförteckning.

I anslutning till vad i ämnet yttrats av rullföringsnämnden och arméförvaltningen vill jag slutligen framhålla, att ett genomförande av det nu föreliggande förslaget synes innebära en avsevärd minskning av de arbetsuppgifter, som nu ankomma på landstormsområdesbefälhavarna. I likhet med dessa myndigheter vill jag dock icke nu ifrågasätta någon ändring i dessa befattningshavares ställning eller i fråga om de till dem utgående avlöningsförmånerna. Jag förutsätter emellertid, att dessa frågor komma under bedömande i samband med den förestående allmänna omprövningen av försvarsväsendets behov under de närmaste åren.

3:o) Lokalbehov.

Rullföringsnämnden har i enlighet med den för nämnden fastställda instruktionen i skrivelser den 30 september och den 23 oktober 1941 framlagt förslag till lösning av de lokalfrågor, som uppstå i samband med genomförandet av det av nämnden förordade systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning.

Efter att hava redogjort för nämnda förslag har *departementschefen* för egen del i ärendet anfört följande.

Vad först angår armén och marinen, har rullföringsnämnden förordat, att lokaler iordningställas i truppförbandens kanslihus. Vissa ombyggnadsåtgärder ha därvid efter undersökningar å de olika förläggingsplatserna befunnits erforderliga. I samband därmed har det visat sig nödvändigt att flerstädes bereda truppförbanden ersättning för de utrymmen, som måste tagas i anspråk för det nya ändamålet. Rullföringsnämndens förslag, mot vilket principiella erinringar icke försports från de i ärendet berörda myndigheterna, synes utgöra en lämplig lösning av föreliggande lokalfrågor. Sålunda ernås bland annat vid ett genomförande av förslaget, att de för infanteritruppförbandens mobiliseringsavdelning och för inskrivningsexpeditionen avsedda lokalerna komma att bli centralt belägna i en sammanhängande avdelning inom kanslihusen, vilket med hänsyn till tjänstens ändamålsenliga bedrivande måste vara till fördel. En lösning av lokalfrågorna enligt dessa riktlinjer synes icke heller lägga hinder i vägen för en ytterligare ombyggnad av kanslihusen, därest en sådan framdeles skulle visa sig erforderlig.

Vid de undersökningar, som genom rullföringsnämndens försorg verkställts beträffande arméns och marinens behov, ha som nämnts kostnaderna preliminärt beräknats till 773,700 kronor för armén och 27,475 kronor för marinen. Emellertid har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse vid granskning av kostnadskalkylerna funnit vissa ytterligare kostnader böra beräknas såvitt angår armén och på grund härav kommit fram till en kostnadsram av 1,390,000 kronor. För egen del finner jag vad fortifikationsstyrelsen anfört ådagalägga lämpligheten av att medel beräknas jämväl för ett mer beständigt utförande av de för ersättningslokaler avsedda barackerna. Vidare har jag blivit övertygad om önskvärdheten av att i detta sammanhang anordna vissa ytterligare ersättningslokaler m. m. Härjämte torde kostnaderna för administration och oförutsedda utgifter med hänsyn bland annat till den begränsade tid, som står till buds för byggnadsföretagens genomförande, och det stora antalet byggnadsplatser böra beräknas till ett något högre belopp än rullföringsnämnden tänkt sig. Däremot lärer det icke vara erforderligt att nu beräkna särskilda medel för uppförande av provisoriska baracker under byggnadstiden; om oundgängligt behov av sådana och av medelsanvisning för ändamålet framdeles visar sig föreligga torde frågan böra upptagas till förnyat övervägande. På grund av vad sålunda anförts synes det framlagda byggnadsprogrammet kunna genomföras inom en kostnadsram av 1.250,000 kronor för arméns del. Mot de för marinen beräknade kostnaderna synes anledning icke föreligga till erinran.

Med hänsyn till angelägenheten av att de nya lokalerna kunna tagas i anspråk för avsett ändamål vid den tidpunkt, då den nya redovisningsorganisationen enligt vad som hittills förutsatts skall genomföras, nämligen vid årsskiftet 1941—1942, har det framstått såsom ett önskemål, att ifrågavarande byggnadsföretag snarast möjligt igångsättas. Kungl. Maj:t har till följd härav med godtagande av de av mig förordade ändringarna i byggnadsprogram-

met genom beslut den 3 oktober 1941 uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse respektive marinförvaltningen att i samråd med försvarsväsendets rullföringsnämnd gå i författning om lokalernas iordningställande i huvudsaklig överensstämmelse med de utarbetade förslagen, och därvid föreskrivit, att kostnaderna icke finge överstiga för arméns del 1,250,000 kronor och för marinens del 27,500 kronor.

Vad angår flygvapnet, framgår av den av rullföringsnämnden förebragta utredningen, att vid åtta flottiljer vissa ny- eller ombyggnadsarbeten bliva erforderliga. Nämnden har angivit utrymmesbehovet till tre rum och därvid utgått från den av nämnden föreslagna personaluppsättningen, en officer, en underofficer och ett skrivbiträde. Chefen för flygvapnet åter har förordat, att utrymme beredes för ytterligare en officer. Av vad jag tidigare vid behandlingen av med det nya redovisningssystemet sammanhängande personalfrågor anfört framgår, att jag icke är beredd att nu tillstyrka den av chefen för flygvapnet föreslagna utökningen av antalet befattningshavare. Då emellertid en viss osäkerhet råder rörande personalbehovet, torde det vara lämpligt att vid lokalanskaffningen räkna med det av chefen för flygvapnet angivna utrymmet. Skulle detta icke komma att i sin helhet användas för nu avsett ändamål, torde det kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av flottiljernas lokalbehov i övrigt. Mot de föreliggande kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra. Erforderlig medelsanvisning torde emellertid kunna avrundas till 223,000 kronor.

Medel för bestridandet av de nu nämnda kostnaderna torde böra äskas av riksdagen i form av kapitalinvestering i respektive försvarsgrenars delfonder av försvarsväsendets fastighetsfond.

I proposition nr 318 till innevarande års riksdag med förslag till värnpliktslag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till nya grunder för inskrivningsväsendet och värnpliktsregistreringen. I sitt över propositionen den 12 december 1941 avgivna utlåtande nr 6 har sammansatt stats- och andra lagutskott tillstyrkt Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. I den nu föreliggande propositionen hava till behandling upptagits vissa personal- m. fl. frågor, som sammanhånga med övergången till det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning.

För att bereda den för inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen ifrågasatta centrala ledningen möjlighet att fullgöra de uppgifter, som skulle ankomma på myndigheten, har anskaffats en s. k. hålkortsanläggning. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att i den mån dylika anläggningar, varom här är fråga, anses böra anskaffas av andra statliga organ, samarbete i fråga om registreringsproblemet så långt möjligt är sker mellan de olika myndigheterna, varigenom undvikes att en myndighets lösning icke skulle kunna användas eller anpassas för annan myndighets ändamål. För gäldande av de med nu ifrågavarande anläggnings ordnande och drift sammanhängande kostnaderna har Kungl. Maj:t förskottsvis anvisat ett anslag av 81,500 kronor. Utskottet tillstyrker, att för täckning av nämnda utgift anslag å motsvarande belopp nu anvisas å riksstaten.

Vad härefter beträffar de personalfrågor, som sammanhånga med genomförandet av den nya organisationen för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, delar utskottet departementschefens mening om lämpligheten av att

Utskottet.

i avbidan på närmare överväganden nu inrikta sig på en provisorisk lösning av dessa spörsmål. Sålunda anser utskottet, att frågan om inskrivningschefens ställning och tillsättande nu bör lösas interimistiskt i enlighet med departementschefens förslag. I fråga om behovet av den pensionerade personal, som erfordras vid genomförandet av det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, har utskottet intet i princip att erinra mot de härutinnan verkställda beräkningarna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att för innevarande budgetår besluta om anställandet av den för den nya inskrivningsorganisationen erforderliga personalen ävensom att låta kostnaderna för personalen i fråga utgå från vederbörliga anslagsposter under avlöningsstaten. Mot det föreslagna antalet kvinnliga biträden har utskottet ingen erinran att göra liksom ej heller mot den för dessa ifrågasatta löneställningen.

Enligt förslaget skulle ledningen och övervakningen av inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen utövas av en under chefen för armén ställd central värnpliktsbyrå. Förslaget torde i princip kunna tillstyrkas. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att utforma provisoriska bestämmelser rörande byrån, vars personalbehov synes under innevarande budgetår kunna tillgodoses på sätt departementschefen föreslagit.

Utskottet tillstyrker vidare den av departementschefen förordade ändringen i den för armén gällande personalförteckningen för pensionerad personal, vilken innebär att en befattning som tygofficer vid Östgöta luftvärnsregemente överföres till Stockholms luftvärnsregemente.

Vad slutligen angår förslaget till lösning av de lokalfrågor, som uppstå i samband med genomförandet av det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, finner sig utskottet kunna tillstyrka vad departementschefen härvidlag förordat. De härför äskade medelsanvisningarna har utskottet lämnat utan erinran.

Under återopande av det anförda och då utskottet tillstyrker departementschefens förslag jämväl i de delar, varom utskottet ovan icke särskilt yttrat sig, får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder med avseende å övergången till det nya systemet för de värnpliktigas inskrivning och redovisning, som i anslutning till vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 14 november 1941 anförts må finnas erforderliga,

II. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa

a) under fjärde huvudtiteln till *Central hålkortsanläggning* ett reservationsanslag av 81,500 kronor;

b) såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, till *Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid armén* ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor;

c) såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighets-

fond, marinförvaltningens delfond, till *Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid marinen* ett reservationsanslag av 27,500 kronor;

d) såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till *Anordnande av vissa lokaler för värnpliktsredovisningen vid flygvapnet* ett reservationsanslag av 223,000 kronor.

Stockholm den 16 december 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Asplund, Bergman, Heiding, Andrén, Sven Larsson, Karl Andersson, Björkman, Boman, Gustaf Iwar Anderson* och friherre *De Geer*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Persson* i Tidaholm, *Viklund, Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg och *Hansson* i Rubbestad.
